

נגד משמעת מים

לזמן מה היה נדמה כי המגפה הממארת של המפלגות הישראליות תתפשט גם לשרת הרפואה. בית החולים החדש של עיריית תל-אביב הפך סלע-מתלוקת פוליטית, כשהשמאל מאשים את הימין בפתיחתו הנחפזת לצרכי בחירות, והימין מאשים את השמאל בהפרעה זדונית לפתיחתו. מאותה סיבה.

למרות זאת המשכח הרפואה העברית השנה במצעדה השקט, נשארה אחד השטחים הבריאים והחסונים ביותר בישראל, תוך שמירה על האחוז הגבוה של הרופאים. תרכיב-סאלק שיוצר בארץ נכנס לשימוש המלא, לא עורר בהלה בין רבבות האמהות שהקפידו כי ילדיהן יקבלוהו בדיקנות, כפי שנקבע עליידי תחנות-החיסון. האיש שתרם תרומה אישית מכרעת למפעל זה לא היה רפוא, אלא דוקא מדען בקטריו-לוגי: **נתן גורדלבו**.

בבית-החולים בתל-השומר ערך צוות רפואי בהנהלת ד"ר **חיים שיבא** מחקר מיוחד ע. מחלה המופיעה רק אצל יהודים מעיראק, פתח בכך פתח למחקר היסטורי על תנועת היהודים בעולם. כינוסים בינלאומיים, כמו הכינוס לחקר הסרטן, רק אישרו השנה את מעמדה של ישראל כשותפת שותף-זכויות במשפחה הרפואית העולמית.

האיש שסימל השנה יותר מכל אדם אחר את הרפואה הישראלית — הן מבחינה רפואית והן מבחינה ישראלית — היה רופא צעיר (37) ושחום, ענוו דרגות רבי-סרן: ד"ר **עזרא זוהר**, האיש אשר אירגן את מסע יחידת צה"ל מאילת עד ראש-הניקרה, כדי לחקור את השפעת האקלים על גוף האדם המטייל בארץ. הוא ביטא בפירוש את הדעה שהובילה אותו למפעל זה, והעשויה לגרום למפנה בכיוון המדע הרפואי במדינה: "ישראל לא צריכה לעסוק במחקר סתם. עליה לעסוק רק במחקר שיש לו ערך לגבי מספר רב של ציטונים ישראלים."

זוהר אירגן את מסעו במשך שנה שלמה, ניהל אותו אישית במשך כל ימי המסע. הוא ליווה את החיילים, קבע את מנות האוכל שלהם, בדק את הפרשותיהם, דמם, וזיעתם. הוא התחנן לקבוצה שני דברים עיקריים: כמה לשנות במסעות, ומה לשנות במסעות? (התשובות: האדם אינו מוּזַע יותר כשהוא שותה יותר. זוהי אמונה טפלה. גם אין צורך להוסיף כמויות מלח בשעת מסע, כי הגוף אינו צורך אותן.)

לכמעט-צבר זוהר, שגולד באוסטריה, אין ספק כי עשרות המיסמכים שנרשמו בשעת המסע ושנמצאו בסוף תשי"ט בשלב של מיון, יגלו כמה עובדות מענינות על גוף האדם. אולם עיקר המטרה של זוהר, איש הפלמ"ח שסיים את לימודיו בשווייץ בשנת 1951, היא לתת תשובה רפואית מוסכמת על הבעיות המיוחדות המעסיקות את צה"ל בקשר למסעות חיליו. הוא משוכנע כי מסעות משמעת-המים, פוגעים בגוף הצועדים.

טרוד ללא תוכן

עם עליית **יעל דיין** לדרגת אשת-השנה, כמעט ולא נותר צעיר ישראלי שהיה ראוי לתואר הצעיר של תשי"ט. כי יעל היתה הצעירה היחידה שעשתה מעשה ברור, מוגדר, שייצג תכונות-יסוד של הדור הצעיר.

כמעט בשום טעם שהוא לא התבלטו השנה אנשים צעירים — בני הדור שהתבגר אחרי קום המדינה. האדם היחיד שבלט בחיים המדיניים היה **משה נסים** בן ה-24, שעלה במפתיע מלא-כח למקום השביעי (ואחרי מות ישראל רוקח, למקום הששי) ברשימת מועמדי הצ"כ לכנסת.

אולם הצ"כ לא בחרו בנסים הצעיר מפני שהיה צעיר, אלא מפני שהיה בנו של אביו — אדם המסמל גם את הדת וגם את עדתו העיראקית. יתכן כי משה נסים יתבלט בכך שת הבאה בנכות עצמו — אך הוא לא היה הצעיר של תשי"ט.

לא חסרו בארץ צעירים וצעירות שחתרו בשקידה ובאופן פרטי לרמה מסוימת בשטח חיים שונים, מבלי לזכות בפרסומת. מפעם לפעם נמשכה תשומת-הלב לצעיר כזה. כך בלטה בסוף השנה הרקדנית הצעירה **יונה לוי**, בת ה-16, ילידת שכונת-עוני בתל-אביב וחניכת מיה ארנטובה, שזכתה למדליונים ולהכרה בינלאומית בפסטיבאל בווינה.

צעירים אחרים משכו תשומת-לב בתפקיד פאסיבי, כקרבנות של פשעים וטרגדיות. גל חם של רחמים ואהבה הציף את הארץ למראה תמונתו של **יוכל גצלר** הקטן, הנער שנשאר לבדו בחיים אחרי שאביו הרג את אשתו, את בנו השני ואת עצמו. לא פחות טראגי היה גורלה של **שוץ אטינגר**, שהצטרפה ברגע האחרון לטילו למצדה, והרגה שם יחד עם **יצחק ליפשיץ** בנסיונות מסתוריים שפוענחו רק בסוף השנה.

המאורע היחיד של השנה שיכול היה להטיל אור על הגוער המתבגר בבתי-הספר ועל דרכי החינוך שלו, אירע בבית-הספר כדורי, מקום שחינך בשעתו כמה ממיטב אלופי צה"ל ואישים צעירים אחרים. כאשר ברתה כיתה שלמה מן המוסד בגלל מעשי-הטרור של הכיתה הבורגנית יותר, נאלץ הציבור להקדיש תשומת-לב לנעשה בשטח זה.

דובר הבורחים וחבר הועד של כיתתם, **דויד טרושינסקי**, הסביר את המעשה בסיפור אישי מדיאג. טרושינסקי, המכונה "סמית" מפני שהוא "קרח, מדבר אנגלית, אוכל מסמרים ושותה נפט", תיאר אחי של ריקנות חינוכית מחרדה. נסתבר כי כללי המשמעת-העצמית אשר שימשו פעם לחיטול דור צעיר ורציני שהתכונן לשרות בהגנה, התרוקנו מכל תוכן, הפכו למשטר של התעללות מטממת וטרור הסרת-כלית.

אף שמקרים אלה היו קיצוניים ולא יכלו ללמד על המצב הכללי בשטח החינוך והנוער, הרי שהרגישו שכל החינוך העברי נשאר מאז קום המדינה ללא יעד ברור, ללא תוכן אידיאלי ומוסרי, וכי בהעדר תוכן זה התדרדר במדרון ההפסדות, הריקנות והשיעמום.

חשמונאית ב"קסם"

חיי האמנות של תשי"ט עמדו בסיומן של מרוץ: מרוץ היבוא של אמנים זרים לארץ, ומרוץ הייצוא של אמנים ישראלים לחוץ-לארץ.

שושנה דמארי ושי אופיר לא חזרו השנה לארץ. בחוץ-לארץ הצטרפו אליהם הפנטומימאי **ג'וקי ארקין** שעבר מצרפת לארצות-הברית, הופיע בטלביזיה והודיע שהוא מלמד את מארלון ברנודו, השחקן **יצחק שילה** ואשתו שהופיעו בראשון-החודש **הרדאים וריקה זראי** שהופיעו בפאריס, השחקנית **חנה הנדל** ולהקת הריקוד של **יונתן כרמון**.

מדי פעם גרמה הופעתו של מחפשי כשרונות זר למתיחות אבסורדית בין ה"אמנים, שלא התביישו להופיע לפניו בצורות המשפילות ביותר. היה זה כאילו החליטו כולם כי בארץ שוב אין להם מה לעשות, וכי קאריירה של ממש מצפה רק בחוץ.

תמורת ייצוא זה, זכתה ישראל ליבוא שכלל כמה אמנים מעולים. אמן-הגאון **לואי ארמסטרונג** נכשל בארץ במפתיע. יותר הצליחה **עמליה רודריגז** ובעיקר הצרפתי הסימפטי, **איוב מונטיין**, שכבש את הארץ. התזמורת הפילהרמונית מצידה ייבאה את צוות האופרה פאלסטאף.

האמנים הזרים יכלו להעשיר את הקהל המקומי בחזיה אמנותית, לתת לו קנה מידה לדיבורן כשרונותיו המקומיים. אולם המבחן האמיתי לחי התרבות הישראליים יהיה תמיד בגיבוש כוחות מקוריים, שיוכלו לתרום תרומה כלשהי להתהוות תרבות עברית חדשה, לא בחיקוי צורות זורמים שהולדתם בתרבויות זרות, אירופאיות בעיקרן, אלא בשיבה אל המקור השמי מחו, ובהסתכלות מנחת ועמוקה, כנה ובלתי-אמצעית במציאות של היום, מאידך.

לכן היה איש-האמנות של תשי"ט האיש שהיה אחראי למאורע העיקרי של התרבות המקורית במשך השנה: הקומפוזיטור **מנחם אבידום** (לשעבר מאהלי-קלשטיין), שה"אופרה המקורית שלו על החשמונאים אלכסנדרה זכתה השנה להצגת-כוכרה באופירה הישראלית, קצרה ביקורת חיובית בעיקר בשטח המוזיקאלי. אבידום בן ה-51, שנולד בפולין והתחנך באוניברסיטה האמריקאית בניו-יורק, כבר זכה להשמעת יצירותיו בכל רחבי העולם, כשהן מבוצעות בידי אמנים מעולים ביותר.

בשטח המחול ניסו כמה כוחות מקומיים — **רינה גליק, רינה שחם ונעמי אליסקובסקי** — להקים תוך קרבנות גדולים לעצמם את בימת המחול, במה קבועה ליצירה המקורית. לעומת זאת לא הביאו הציור והפיסול להישגים הראויים לציון, פרט להסרת הלוח מהאנדרטה של **יצחק דנציגר**, לזכר שלמה בן-יוסף, הראשון שהועלה לגרדום בידי הבריטים, ליד ראש-פינה.

שתי הופעות מוצלחות ביותר, בראשית השנה ובסופה, סימלו שני קצוות של רמה ותוכן. מיצע הפזמונים, אחד האקורדים האחרונים של שנת-העשור, משך אליו קהל גדול שנמשך מרוב געגועים לתקופת נעוריו, הוקסם עליידי החן הרב בו הוגשה התוכנית. בצורה צנועה יותר ניסו **דן כרמון** ו**חיים חפר** לעורר אותה תוצאה במועדונים תל-אביב הקטנה בתערוכת-היובל של תל-אביב, שהיתה בעצמה אחד המפעלים המוצלחים ביותר של השנה.

בקצה השני בלט המפעל האמנותי היפה ביותר של השנה — פסטיבל הנבל הבינלאומי, שהביא לארץ את טובי המנגנים והממתיים לכלי עידן זה, המעורר אטוסיאציה טבעית לימי מלכות-יהודה ומתנ"ך. האיש שיום מפעל זה, **אהרון צבי פרופס**, לא היה אמן בעצמו אלא פקיד ומשלתי שרצה לעודד את החירות. הוא עשה יותר למען האמנות מאשר אמנים רבים.

איב מונטאן: פוטומונטאז' של האיש שכבש את ישראל